

ZARZĄDZENIE NR 198.2021
BURMISTRZA MIASTA I GMINY W KUNOWIE

z dnia 8 listopada 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Kunów

Na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 i 1834), art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 i 954), § 18 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56), po uzyskaniu w dniu 21 października 2021 r. pozytywnej opinii Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Przyjmuje się Gminną Ewidencję Zabytków Gminy Kunów zwaną dalej „Ewidencją”, obejmującą obecnie kartę adresową zabytku pod nazwą „UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA KUNOWA”, stanowiącą załącznik do zarządzenia i wskazującą na rysunku plan strefy ochrony konserwatorskiej.

2. Ewidencja ma charakter zbioru otwartego i podlegać będzie aktualizacji.

§ 2. Zarządzenie wraz z załącznikiem podlega publikacji w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miasta i Gminy w Kunowie oraz stronie internetowej Urzędu i na tablicy ogłoszeń Urzędu.

§ 3. Wykonanie zarządzenia powierza się Kierownikowi Referatu Spraw Obywatelskich, Rolnictwa i Środowiska.

§ 4. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Burmistrz Miasta i Gminy
w Kunowie

Lech Łodej

KUNÓW

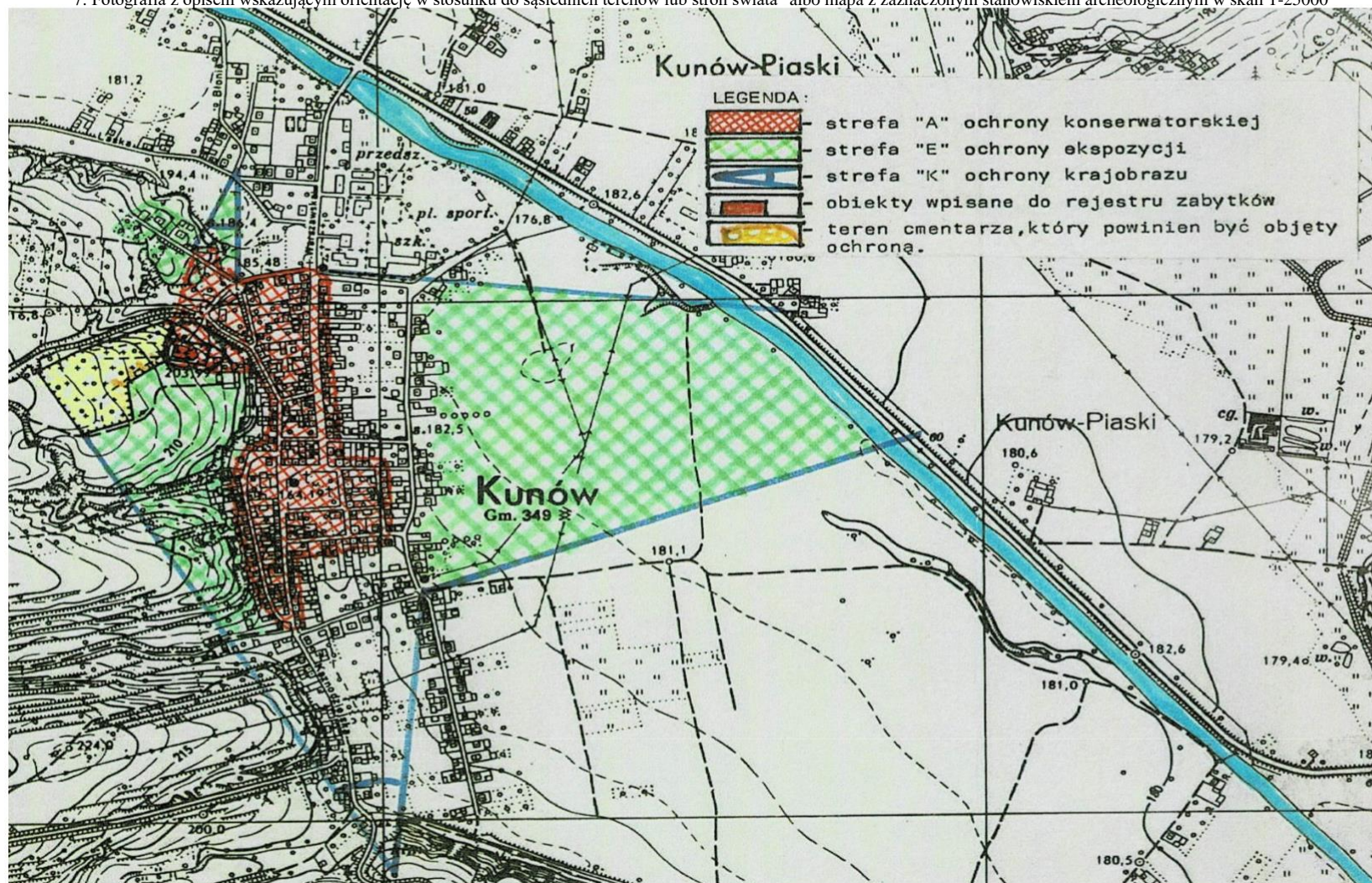
1. Nazwa

UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA KUNOWA

2. Czas powstania

XIV w. / II ćwierć XVI w. – XIX w.

7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym w skali 1-25000

4. Adres

KUNÓW
27-415 KUNÓW
Obręb: KUNÓW

5. Przynależność

administracyjna województwo

ŚWIĘTOKRZYSKIE

powiat

OSTROWIECKI

gmina

KUNÓW

6. Formy ochrony

**Miejskowy Plan
Zagospodarowania
Przestrzennego Miasta
i Gminy Kunów
- UCHWAŁA NR
LVII/387/06 RADY
MIEJSKIEJ
w KUNOWIE z
dnia 31.05.2006 r.**ŹRÓDŁO: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Kielcach, Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa – Zespół urbanistyczny
Kunowa, opr. A. Adamczyk.

Historyczne początki Kunowa sięgają głębokiego średniowiecza. Miejscowość istniała już w wieku XI. Jej właścicielami byli biskupi krakowscy. Kunów stanowił bowiem od schyłku IX stulecia ośrodek części ich rozległych dóbr rozpościerających się w ziemi sandomierskiej o powierzchni ok. 1600 km². Wg ustaleń prof. Jana Pazdura biskupi krakowscy otrzymali je od księcia Władysława Hermana. Miał on nadać je biskupowi Lambertowi III (1082-1101) i jego kanonicznym następcom. Aby łatwiej zarządzać obszernymi włościami, biskupi krakowscy podzielili je na cztery klucze. Jednym z nich był klucz kunowski z siedzibą w Kunowie. W głównej miejscowości klucza wybudowali dwór przeznaczony na siedzibę administratora dóbr, który był zlokalizowany na prawym brzegu rzeki Kamiennej.

Wg „Księgi uposażeń diecezji krakowskiej” ks. Jana Długosza ok. 1470 r. w skład klucza kunowskiego wchodziło 13 wsi całych i część jednej. Były to wsie: Bukowie, Doły, Godów, Jamnik (Janik), Kałków, Krynki, Nietulisko, Szewna, Udzieców, Ruda, Wierzbie (Zbigniewice), Wiry oraz część Chocimowa. Ogółem w kluczu było 119 łąnów kmiecych, 8 zagród z rolą, 25 karczem z rolą, 3 młyny z rolą i 2 młyny bez roli, 2 łąny sołtysie oraz 3 folwarki i dwory. W samym Kunowie znajdowały się zabudowania dworskie ufundowane przez bpa Zbigniewa Oleśnickiego, 13 łąnów kmiecych, 5 zagród z rolą, 8 karczm z rolą i młyn nad Kamienną nie posiadający pól.

Kunów jako ważny ośrodek dóbr biskupów krakowskich posiadał od najdawniejszych czasów kościół. Nie wiemy kiedy został wybudowany pierwszy kościół w Kunowie. Wg ustaleń ks. Aleksandra Bastrzykowskiego, w 1281 r. bp Paweł z Przemankowa erygował parafię kunowską pw. św. Władysława, którą założył i uposażył w ziemię oraz dziesięcinę ze stołu biskupiego. Pewne jest że, powstała ona w przedziale czasowym pomiędzy rokiem 1192 a 1327. W 1192 r. zakończył się proces kanonizacyjny patrona parafii – króla Węgier Władysława; pod datą 1327 r. w dokumentach watykańskich wymieniony jest pleban kunowski, ks. Dobrześław.

Ks. Aleksander Bastrzykowski w „Monografii historycznej Kunowa...” pisze, że w „1365 r. postanowieniem króla Kazimierza Wielkiego Kunów objęty był w liczbie miast, z których wybrani mieszkańcy na urzędy ławników składali najwyższy sąd magdeburski, zasiadający w Krakowie”. Na tej podstawie niektórzy wysunęli wniosek, że w II poł. XIV w. Kunów został podniesiony do rangi miasta, tym bardziej, że zachowało się kilka cd.

Stan zachowania: układ przestrzenny i wnętrza urbanistyczne czytelne

Kunów (jako miejscowość) zachował rozplanowanie, które prawie wiernie odpowiada stanowi z k. XVIII w. Zmianie uległ kształt rynku – przylegał do niego mały plac po stronie wsch. wlotu ul. Warszawskiej. Korekty w XIX w. i XX w. ograniczały się głównie do korygowania (prostowania) przebiegu ulic, pierzei ulicznych i rynkowych. Zatarły one pewne nieregularności planu może związane z osadnictwem starszym niż lokacja miasta w 1535r. Większe zmiany nastąpiły na pn. obrzeżu miasta, w związku z budową nowego mostu na Kamiennej i likwidacją zespołu szpitalnego (kościółka i przytułku). Zatarciu uległo rozplanowanie zespołu podworskiego, zlokalizowanego na pn obrzeżu miasta, nie powiązanego kompozycyjnie z układem urbanistycznym lecz jedynie zespołem kościelnym: oś widokowa kościół parafialny – dwór.

Najstarsza część miasta z rynkiem i siecią ulic obejmuje obszar silnie wydłużony na linii pn.-pd., co wynika z topografii terenu.

Postulaty i wytyczne dotyczące zachowania, zagospodarowania i utrzymania historycznej kompozycji układu urbanistycznego w zakresie:

- linii zabudowy (jako linii obowiązującej) w obrębie rynku i ulic wychodzących, wyznaczonej przez zachowaną zabudowę historyczną,
- zabudowy wewnątrz kwartałów, która powinna być realizowana wyłącznie jako zwarta zabudowa pierzejowa,
- gabarytów wysokościowych zabudowy - według zabudowy historycznej (maksymalnie do dwóch kondygnacji nadziemnych),
- dostosowania gabarytów i cech architektonicznych nowo realizowanej zabudowy do historycznej zabudowy sąsiedztwa,
- kompozycji zabudowy obrzeżnej w granicach historycznej parcelacji,
- zakaz lokalizacji urządzeń technicznych o gabarytach i formie obcych i kolidujących z krajobrazem kulturowym.

Celem nadrzędnym jest zachowanie i rewaloryzacja historycznego układu i kompozycji urbanistycznej.

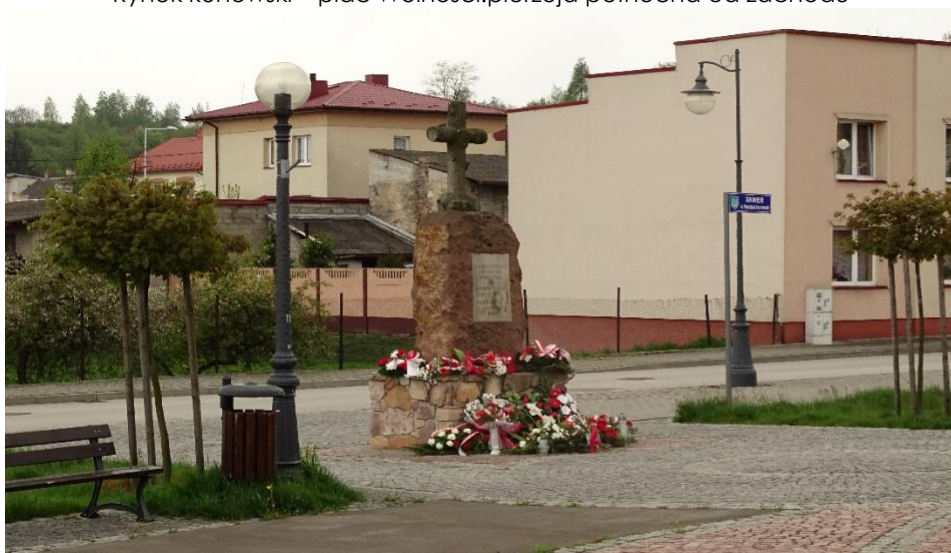
10. Wykonanie karty (autor, data, podpis)
Monika Bryła-Mazurkiewicz,
dn. 30.09.2021 r.

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)

cd.7

Rynek kunowski – plac Wolności: pierzeja wschodnia

Rynek kunowski – plac Wolności: frag. pierzei południowej

Rynek kunowski – plac Wolności: pierzeja zachodnia

1. Nazwa UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA KUNOWA	2. Czas powstania XIV w. / II ćwierć XVI w. – XIX	3. Miejscowość KUNÓW
--	---	--------------------------------

cd. punktu 8

dokumentów z pierwszych lat wieku XV, które wskazują na miejski charakter miejscowości. I tak, w dokumencie z 14 października 1406 r. dotyczącego kupna części wójtostwa nowosądeckiego wspomniany jest świadek transakcji – Piotr Trąbka, wójt z miasta Kunowa. W przywileju bpa Piotra Wysza dla Tarczka z 5 lutego 1412 r. mówi się o mieszczanach z Kunowa.

Wiele późniejszych źródeł traktuje Kunów jako wieś, chociażby zapis w wspomnianej powyżej „Księgi uposażeń...” określa Kunów mianem wsi.

Większość badaczy historii ziemi kunowskiej stoi na stanowisku, że Kunów był co najmniej dwukrotnie lokowany. Pierwsza lokacja miała nastąpić w II połowie XIV w. lub na przełomie XIV i XV wieku. Zapewne była ona nieudana, albo jakieś przyczyny sprawiły, że miasto spadło do rzędu wsi.

13 listopada 1467 r. Kazimierz Jagiellończyk wydał przywilej, na mocy którego zezwolił biskupowi krakowskiemu Janowi Lutkowi vel Lutkowicowi z Brzezia na założenie miasta Kunowa w innym niż do tej pory miejscu. Lokacja ta nie powiodła się.

Na trwałe do rzędu miast wprowadziła Kunów lokacja na prawie magdeburskim z mocy przywileju z 29 sierpnia 1535 r. wystawionego za zgodą króla Zygmunta Starego przez bpa Piotra Tomickiego. W oparciu o niego został wytyczony rynek, ulice i place. Mieszkańcy Kunowa przestali być kmieciami, stali się mieszczanami. Odtąd mieli płacić czynsz roczny. W celu zachęcenia do osiedlania się w Kunowie i do budowy w nim domów bp Tomicki zwolnił mieszczan od płacenia czynszów od domów przez 12 lat, a na okres 1 roku z czynszu od ogrodów. Za zgodą starosty i wójta mieszczanie mogli karczować lasy na pola, łąki lub ogrody.

Został ustanowiony samorząd miejski. Wójtem Kunowa został Mikołaj Brzeski, koniuszy dworu biskupiego.

Otrzymał on od bpa Tomickiego dziedziczne wójtostwo, na które składały się: pole o powierzchni 2 łanów królewskich znajdujące się nieopodal pola plebańskiego, 2 pola położone wśród pól miejskich oraz łąki, poprzednio należące do czterech kmieci. Ponadto otrzymał plac pod budowę domu w rynku, u wylotu ulicy Iłżeckiej, obok młyna, a także drugi plac wraz z ogrodem na przedmieściu. Wszystko to co znajdowało się na terenie wójtostwa zostało po wsze czasy zwolnione od ciężarów, czynszów i podatków dworskich i miejskich. Wójt został zobowiązany do wybudowania w miejscu przez siebie obranym własnym sumptem łaźni, która miała przynależeć do wójtostwa. W przywileju lokacyjnym jest wspomniany łaźiebnyk, który miał mieć nadany ogród. Łaźnia została zwolniona od wszelkich czynszów. Dochody z niej miał pobierać wójt. Wójtowi miała przypadać także trzecia część czynszu pobieranego na rzecz dworu od rzeźników, szewców, piekarzy, sprzedawców sukna i soli, a także trzecia część dochodów z sądowych kar pieniężnych. Wójt otrzymał od bpa plac pod założenie sadzawki, z której cały dochód należał do niego. Jeżeli chciał on coś ulepszyć, zmienić lub sprzedać w majątku należącym do wójtostwa, mógł to uczynić za zgodą biskupa. Wszyscy mieszkańcy Kunowa łącznie z wójtem mogli poławiać ryby na Kamiennej poniżej sadzawek dworskich, przy pomocy sieci mniejszej. Obowiązkiem wójta i jego następców był udział razem z biskupem w wojnach w obronie kraju i własności kościelnej w odpowiednim uzbrojeniu i na dobrym koniu. Koszta wyprawy miał ponosić biskup. Jako, że Kunów został lokowany na prawie magdeburskim mieszczanie kunowscy podlegali sądom wójtowskim i radzieckim we wszystkich sprawach. Od wyroków tych sądów przysługiwała apelacja do sądu starościńskiego w Kunowie. Instancją apelacyjną od wyroków sądu starościńskiego był sąd biskupi w Bodzentynie. Skargi na wójta rozpatrywał biskup lub jego starosta.

Bp Piotr Tomicki zmarł 29 października 1535 r.; dwa miesiące po wydaniu przywileju lokacyjnego. Kolejni biskupi bardzo dbali o rozwój Kunowa, w tym dwaj kolejni następcy bp Piotra Tomickiego: bp Jan Latański i bp Piotr Gamrat.

cd.

1. Nazwa UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA KUNOWA	2. Czas powstania XIV w. / II ćwierć XVI w. – XIX	3. Miejscowość KUNÓW
--	---	--------------------------------

cd. punktu 8

Bp Jan Latański wyjednał u króla Zygmunta Starego przywilej dla mieszczan kunowskich, wystawiony 29 marca 1537 r., który dawał im prawo organizowania w roku trzech jarmarków (w czwartek przed Niedzielą Palmową, w dzień św. Jana Chrzciciela – 24 czerwca, dzień św. Michała Archanioła – 29 września) oraz cotygodniowych targów – w czwartki.

Bp Piotr Gamrat 11 czerwca 1539 r. wydał przywilej dla mieszczan kunowskich, na mocy którego otrzymali oni takie same prawa, przywileje i swobody jakie mieli mieszkańcy Bodzentyna. Odtąd mogli dokonywać w lasach biskupich wyrębu drzewa potrzebnego do budowy domów i budynków gospodarczych. W rynku wolno im było wybudować 16 kramów, w których wyłącznie mieszczanie kunowscy mogli sprzedawać sól. Mogli także wystawić w Kunowie jatki, w których rzeźnicy kunowscy mieli sprzedawać w każdy czwartek mięso płacąc od tego na rzecz skarbu biskupiego podatek zw. targowym. W czasie targów nie mógł sprzedawać towarów żaden kupiec spoza Kunowa. Karczmarze ze wsi leżących o pół mili od Kunowa nie mogli warzyć piwa u siebie tylko musieli je kupować w Kunowie.

Wkrótce w Kunowie zostały ustanowione cechy rzemieślnicze, najpierw szewski, potem kowalski i kuśnierski. Regest poborowy z 1578 r. wykazuje, że w Kunowie 62 rzemieślników cechowych różnych specjalności.

W tym czasie oprócz handlu i rzemiosła zaczęło rozwijać się górnictwo i kopalnictwo.

W 1522 r. bp Jan Konarski wydał przywilej dla Marcina Kozy na kopanie rudy żelaza w kopalni Goliska nad Kamienną w pobliżu Kunowa. Z 1610 r. pochodzą wiadomości o kopalni Skrzyneckiej.

Występujące w Kunowie i okolicach pokłady piaskowca ciosowego zachęciły do uruchamiania kamieniołomów i zakładania warsztatów kamieniarskich. Pierwsze tego typu przedsiębiorstwa powstały za sprawą Niemców: Wilhelma Schota i Macieja Najnobela. Kamień kunowski wysyłany był do Warszawy, a nawet do Wielkopolski.

Ok. 1580 r. w mieście było 28 domów w rynku, 130 przy ulicach oraz 7 leżących poza granicami Kunowa a należących do mieszczan. Znajdowały się tu także budynki należące do kleru i okolicznej szlachty.

Ks. Aleksander Bastrzykowski powołując się na akta miejskie Kunowa podaje wykaz ulic jakie były w mieście od XVI w. Wyszczególnia ulice: Iłżecką (ob. Warszawską), Krakowską (dzisiaj Chocimowską), Rudzka, Przedmieście Krakowskie, Przedmieście Iłżeckie, Stara, Gęsia, Głucha, Łajdacka, Świńska, Szpitalna, Kaznodziejska, Skalna, Małpia. Do dziś zachowały się nazwy ulic: Kaznodziejska i Głucha.

W Kunowie działała szkoła parafialna oraz szpital dla ubogich przy kościele szpitalnym.

W I poł. XVII w. ks. Szymon Koch rozebrał drewniany kościół, a na jego miejscu wybudował nową, murowaną świątynię. Ponadto ufundował kościół kaznodziejski pw. św. Apostołów Szymona i Judy.

Kunów wspaniale rozwijał się do momentu najazdu szwedzkiego w 1655 r. Potop szwedzki zniszczył miasto i na długie lata zahamował jego rozwój. Miasto zostało spalone. Pastwą płomieni padły domy mieszkalne, kościół kaznodziejski, kościół szpitalny, szpital oraz należące do niego budynki. Najeźdźcy zrabowali fundusze miejskie. Wiele osób zostało zamordowanych bądź zmarło na skutek głodu i epidemii. Nastąpił spadek produkcji rzemieślniczej i rolnej. Podupadł handel.

cd.

1. Nazwa UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA KUNOWA	2. Czas powstania XIV w. / II ćwierć XVI w. – XIX	3. Miejscowość KUNÓW
--	---	--------------------------------

cd. punktu 8

Odbudowany z trudem po potopie szwedzkim Kunów ponownie został zniszczony i ograbiony podczas wojny północnej. Przemarsze oddziałów wojskowych, rabunki, gwałty, kontrybucje oraz epidemie różnych chorób zniszczyły Kunów i sprawiły, że wyludnił się. W sierpniu 1709 r. miasto odwiedził car Piotr I. Z jego rozkazu z Kunowa zostali wywiezieni wszyscy rzemieślnicy, których zmuszono do wyruszenia za wojskiem rosyjskim. Mieli ono pracować na rzecz carskiej armii. Z powrotem do Kunowa powróciło zaledwie kilku.

Pragnąc pomóc miastu August III wydał 18 listopada 1735 r. w Warszawie przywilej na organizowanie pięciu jarmarków w roku oraz cotygodniowych targów. Jego celem było uczynienie ponownie Kunowa ważnym ośrodkiem handlowym. Przywilej nie przyniósł spodziewanych rezultatów. Ludność poważnie zubożała, a Kunów jako ośrodek targowy był mało atrakcyjny.

Znaczne ożywienie miastu przyniosło panowanie Stanisława Augusta Poniatowskiego, zwłaszcza ostatnie 15 lat, gdy król rozbudowywał Łazienki. Dźwignią dla Kunowa okazało się kamieniarstwo, rozwijane w oparciu o miejscowe kamieniołomy. Z tutejszego piaskowca wykonywano rzeźby i ozdoby architektoniczne. Transportowano je wozami zaprzężonymi w woły do Wisły, tam załadowywano na statki i spławiano do Warszawy. Do Kunowa przybyło wówczas wielu kamieniarzy i rzeźbiarzy, głównie z zagranicy. Znaczną grupę wśród nich stanowili Niemcy, a także Włosi oraz Polacy.

W 1789 r. dobra kunowskie biskupów krakowskich jako tzw. dobra martwej ręki decyzją Sejmu Wielkiego przeszły na własność skarbu państwa. Kunów stał się miastem rządowym. W tym czasie miasto liczyło 547 mieszkańców, z czego 63 mieszkańców trudniło się rolnictwem, a 43 – rzemiosłem. Wznosiło się w nim 114 domów, w tym jeden murowany usytuowany przy rynku, a ponadto 69 stodół zlokalizowanych głównie wzdłuż ul. Stodolnej, która znajdowała się pomiędzy tzw. „kaznodziejstwem” a śródmieściem. Na rynku stał drewniany ratusz.

W wyniku III rozbioru Rzeczypospolitej Kunów znalazł się w obrębie cesarstwa austriackiego, przez co został oderwany od głównego rynku zbytu na wyroby kamieniarskie, jakim była Warszawa. Dla miasta oznaczało to zapaść gospodarczą. Od 1809 r. był w granicach Księstwa Warszawskiego, a od 1815 r. w Królestwa Polskiego.

Wydarzenia historyczne I ćwierci XIX w.: wojny napoleońskie i związane z tym przemarsze wojsk, kontrybucji, mordy i rabunki, których dopuszczały się nie tylko wojska obce ale i oddziały polskie, a także dwa duże pożary w latach 1814 i 1818, powodzie, nie pozwalały podźwignąć się miastu.

Wg danych z 1812 r. w Kunowie stało 28 drewnianych domów i 1 murowany w rynku, 4 – przy ul. Koziej, 6 – przy ul. Krakowskiej, 6 – przy ul. Opatowskiej, 4 – przy ul. Warszawskiej.

W 1821 r. został zatwierdzony plan regulacji Kunowa opracowany przez Zbertowskiego. W jego następstwie wyrównano północną pierzeję rynku, poszerzono i wyprostowano ul. Kościelną. Po 1865 r. wykonano częściową regulację ul. Warszawskiej, doprowadzając ją do nowego mostu na kanale kunowskim.

W 1822 r. Kunów liczył 752 mieszkańców, w tym 57 wyznania mojżeszowego. Stało w nim 108 domów drewnianych i 7 murowanych. Handel i rzemiosło odgrywały marginalne znaczenie w życiu gospodarczym miasta. Głównym źródłem utrzymania kunowian stało się rolnictwo. W 1818 r. został rozebrany, z uwagi na jego zły stan, kościół szpitalny, a ok. 1824 r. kościół kaznodziejski. W 1817 r. została powołana szkoła elementarna. cd.

1. Nazwa UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA KUNOWA	2. Czas powstania XIV w. / II ćwierć XVI w. – XIX	3. Miejscowość KUNÓW
--	---	--------------------------------

cd. punktu 8

W latach 50. XIX w. w Kunowie było 145 domów. Tylko 20 z nich było budynkami murowanymi. Były one rozlokowane wokół rynku oraz wzdłuż ulic: Warszawskiej, Krakowskiej, Kościelnej, Zatylniej, Rudzkiej, Opatowskiej, Ciołek i Błonie. Miasto było niewybrukowane i nieskanalizowane.

Na mocy ukazu carskiego z 1 czerwca 1869 r. Kunów został pozbawiony praw miejskich i zdegradowany do osady.

Budowa drogi fabrycznej do Ostrowca w I połowie XIX w., a potem kolei w 1885 r. przyczyniły się do zabudowy terenów położonych na lewym brzegu rzeki Kamiennej, naprzeciwko miasta Kunowa.

Pod koniec XIX w. liczba ludności wynosiła 1592 osoby, w tym 500 osób wyznania mojżeszowego. Stało tu 41 domów murowanych i 139 drewnianych. W dalszym ciągu dobrze rozwijało się kamieniarstwo. Tutejszy kamień znajdował odbiorców nawet w głębi Rosji, gdzie był transportowany koleją. Od 1888 r. w co drugi wtorek odbywały się targi „wielkie”, a w pozostałe dni targi żywnościowo-nabiałowe. W Kunowie znajdował się urząd gminy, sąd gminny, szkoła, apteka.

Wg Pierwszego Powszechnego Spisu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 r. w osadzie miejskiej Kunów stało 293 budynków mieszkalnych. Miejscowość liczyła 2145 osób, w tym 1633 katolików i 510 osób wyznania mojżeszowego. W stacji kolejowej Kunów było 6 budynków mieszkalnych i 38 mieszkańców (wszyscy wyznania rzymskokatolickiego). Na terenie folwarku Kunów stały 4 domy mieszkalne, zaś liczba ludności wynosiła 66 osób.

W okresie międzywojennym w Kunowie funkcjonowały: kamieniołomy F. Majchrowskiego, St. Malowański, St. Piwnika, młyny wodne – M. Rajsmana, Rozenwajg B-cia i Spółka, olejarnie – Ch. Chilfa, tartaki – M. Rajsman, wiatraki – W. Adamskiego, J. Mazura, F. Sypuły. Handlem trudnili się: H. Brykman, S. Dębiński, Z. Pruski (bławaty), D. Lederman (drzewo), S. Bolesławska, J. Glatt, S. Gutman, J. Leśkiewicz (galanteria), J. Rozenberg (skóry), J. Leśkiewicz, G. Rozenberg (wyroby tytoniowe), S. Adler, A. Brykman, Ch. Rozenbergart (zboże), N. Brykman, J. Glat, Ch. Goldberg, L. Walersztajn, Ch. Zajwel, M. Żaczek (art. spożywcze). Wyszynkiem trunków zajmował się wyszynk M. Szwed. Piwiarnie prowadzili J. Cichosz i G. Glatt. Wśród rzemieślników byli: bednarz, blacharz, cieśla, kowale, krawcy, murarze, piekarze, rzeźnicy, szewcy, ślusarz, zegarmistrz. Ponadto była apteka H. Boruszewskiej, działała Kasa Stefczyka i Stowarzyszenie Spożywcze „Nadzieja” i mleczarnia. W co drugi wtorek odbywały się targi, na których handlowano inwentarzem żywym.

Pod koniec lat 30. XX w. została uruchomiona fabryka maszyn i narzędzi rolniczych. Grunty w pobliżu jej lokalizacji uległy parcelacji. Powstały na nich nowe domy, głównie jednorodzinne.

Ok. 1925 r. w wyniku kolejnego dużego pożaru spłonęło w Kunowie blisko 40 domów.

Okres wojny zahamował na kilka lat rozwój miejscowości. W okresie powojennym Kunów odbudował się ze zniszczeń. Dzięki licznym inwestycjom, pomimo iż był wsią zachował charakter miasteczka. W 1953 r. z inicjatywy Eugeniusza Dziewulskiego, lekarza i wielkiego społecznika, zostały wybudowane wodociągi. Postępujący proces urbanizacji Kunowa przyniósł m.in. wybudowanie nowej szkoły w 1967 r., ośrodka zdrowia w 1973 r., biblioteki publicznej w 1988, Urzędu Gminy oraz poczty w 1991 r.

W okresie powojennym centrum Kunowa kilka razy stawało w płomieniach. Spaliły się zabudowania przy ul. Rudzkiej, wzdłuż południowej pierzei rynku, pas zabudowy pomiędzy ulicami Kościelną a Warszawską, stodoły przy ul. Kaznodziejskiej. Zniszczeniu uległa część domów pożydowskich, rozproszonych w miejscowości, a nieznacznie skupiających się przy ul. Kościelnej, gdzie do czasów II wojny światowej stała murowana bożnica.

cd.

1. Nazwa UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA KUNOWA	2. Czas powstania XIV w. / II ćwierć XVI w. – XIX	3. Miejscowość KUNÓW
--	---	--------------------------------

cd. punktu 8

W 1990 r. Kunów odzyskał prawa miejskie. Do naszych czasów przetrwał kunowski rynek w historycznych granicach oraz rozciągająca się wokół niego siatka ulic przecinających się pod kątem prostym. Nie zachował się ratusz ani dawna drewniana zabudowa miasta, która co jakiś czas padała ofiarą pożarów. Nie dotrwały do naszych czasów dwa kościoły: szpitalny oraz kaznodziejski. Pamiątką po pierwszym z nich jest krzyż stojący przy zbiegu ulic Warszawskiej i Szkolnej. Po drugim pozostały jedynie fragmenty piwnicy, znajdujące się na terenie prywatnym; stąd niedostępne do zwiedzania, oraz nazwa ulicy Kaznodziejska. Najstarszym obiektem w mieście jest kościół parafialny pw. św. Władysława z lat 1625-1642, usytuowany jest on w znacznej odległości od rynku, po stronie północno-zachodniej, na wzniesieniu. W sąsiedztwie zespołu kościoła parafialnego znajduje się dawny zespół dworski.

W latach 2008 – 2009 przeprowadzono rewitalizację historycznego układu urbanistycznego (przestrzeni historycznego rynku). Przedmiotem działania inwestycyjnego było odtworzenie starego układu urbanistycznego miasta z zagospodarowaniem zieleńca rynkowego – Plac Wolności – Podgórze w Kunowie. Obejmował on odtworzenie przestrzeni placu, wprowadzenie zielni, określenie nowego układu komunikacji pieszej, wprowadzenie nowych elementów małej architektury, zmianę infrastruktury technicznej, w tym oświetlenia i odwodnienia. Zachowano formę ogólnodostępnego skweru. Zastąpiono starą wysoką zieleń nowymi nasadzeniami, podkreślającymi wewnętrzny układ spacerowy, który do tej pory miał formę swobodną. Obecnie jest to geometryczny, oparty na symetrii układ, utworzony przez kwartały trawników. Centralna część została utwardzona jako przestrzeń wielofunkcyjna wzbogacona elementami małej architektury. W rysunku jej posadzki wprowadzono kwadrat, symbolizujący zarys murów ratusza. **Dla wyrazistości placu istotnym pozostaje uzupełnienie i wypełnienie zabudowy pierzejowej w części południowej i wzbogacenie funkcjonalne placu.**

cd. punktu 9

W zakresie wyznaczonych na rysunku planu stref ochrony konserwatorskiej obowiązują następujące wskazania co do kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.:

- w strefie „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej należy bezwzględnie utrzymać istniejące rozplanowanie, nowopowstałe obiekty powinny skalą, formą architektoniczną, materiałami budowlanymi i wykończeniowymi nawiązywać do lokalnych tradycji budowlanych,
- w strefie ochrony widokowej (ochrony ekspozycji „E”) należy zachować tradycyjne dominanty i subdominanty architektoniczne, bez możliwości wznoszenia budynków wielokubaturowych, wyższych niż dwie kondygnacje naziemne oraz budowli i urządzeń technicznych, które mogą zaburzać cenne widoki miasta

Źródła i opracowania:

Archiwum Diecezjalne w Sandomierzu, Akta parafii Kunów, lata 1845-1983

A. Bastrzykowski, Monografia historyczna Kunowa nad Kamienną i jego okolicy, Kraków 1939

A. Kryj, Kunów nad Kamienną. Zarys dziejów, Kunów 1993

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Kielcach, Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa – Zespół urbanistyczny Kunowa, opr. A. Adamczyk

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Kielcach, Kunów woj. kieleckie pow. opatowski. Studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta opracowane na zlecenie PWRN, oprac. J. Kubiak, A.

Znojkwicz, K. Kowalska

Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921, woj. kieleckie, Warszawa 1927

Prace konserwatorskie w woj. świętokrzyskim w latach 2001-2012, Kielce 2014, s. 19.